

De Apenhof een rijke geschiedenis.

In september 1944 legateerde 'mevr. van Heek' een koepel met tuin aan de gemeente Enschede. Het ging om het oude clubhuisje van de 'Aapclub' aan de Laaressingel.

'Omringd door hoge bomen ligt aan de Laaressingel [in Enschede] een wit gebouwtje op een heuveltje in het Florapark. Hier kwam tegen het einde van de 19^e de fabrikantensociëteit "De Aapclub" elke zondagavond bijeen. Ongeveer 70 jaar geleden [omstreeks 1920] was dit gedeelte van Enschede zeer schaars bebouwd. Hier en daar verspreid lagen wat kleine boerderijtjes, maar de grote woningcomplexen van de Laares en het Ribbelt bestonden toen nog niet. Vroeger ging men dan ook met de nodige schroom langs de Apenhof, want dat wisten velen te vertellen, het spookte er! In hoeverre de fabrikantensociëteit de "Aapclub" daaraan debet was, vermeldt de historie niet. Op de zondagavondbijeenkomsten van de "Aapclub", waar de jongere fabrikantengarde aan deelnam, werden op gezette tijden ook ontgroeningsavonden gehouden en het ging er soms zo aan toe, dat de jongens in de buurt in de hoge bomen klommen, om naar binnen te kunnen kijken.

Oorspronkelijk stond rond het gebouwtje een hoge doornenheg, en lag er rond het gebouw in die tijd een tuin. In de vijftiger jaren heeft de gemeente deze tuin bij het Florapark aangetrokken en er een prachtig geheel van gemaakt.

De bewoning van de Apenhof in onze tijd heeft zo zijn problemen opgeleverd. In 1966 kwam de bond van speeltuinen in dit gebouw, en in krantenberichten uit die tijd wordt gesproken over het behoud van de Apenhof. Ook toen dus reeds gevaar voor afbraak! In 1979 is het bijna een ruïne geworden. De Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker pleitte in een brief aan B. en W. voor behoud, doch het is moeilijk om er een goede bestemming voor te vinden. In 1980 kraakten 2 jongens van de AKI het pand en gingen er wonen. Ruiten werden door deze jongens hersteld en ze probeerden ook de schouw, het pronkstuk van de Apenhof, te herstellen. Na veel geharrewar kregen de jongens tenslotte een huurcontract van de gemeente.

Toch zal het nodig zijn hier in de toekomst een wat steviger woonbasis te vinden, daar we anders weer problemen zien. De gemeente heeft de Apenhof als "Atelierruimte" aangemerkt en voor een beeldhouwer of schilder zijn hier dan ook leuke mogelijkheden. In Enschede zijn nog wel meer van deze "koepels" of buitenhuisjes, doch deze werden meestal door één familie gebruikt, om even de rook in de stad te ontvluchten. We noemen "De Bonenkamp", achter 't Hoge Boekel van de familie Van Heek, "De Schithak" aan de Gronausestraat, in het villapark 't Wooldik (vroeger met kegelbaan?), aan het fietspad naar de Wesslerbrink en aan de spoorlijn naar de Usselerhalte. We vinden het niet erg als het op de Apenhof spookt, als het spook van de afbraak maar aan zijn deur voorbij gaat.'

Dit schreven G.J. ter Welle en J. Heres in de winter van 1987. De Apenhof staat er nog steeds, maar verkeert inmiddels (wederom) in slechte staat. Vanaf de weg is het gebouwtje bijna niet meer te zien, zo dicht is de begroeiing rond het pand. De 'leuke mogelijkheden' die de gemeente er in zag voor een kunstenaar, zijn gedeeltelijk uitgekomen, al is het wel de vraag van welke kant je het bekijkt: de kunstenaar F. Haan huurt het rijksmonumentje sinds 1981 voor een symbolisch bedrag. In ruil daarvoor heeft hij de plicht het te onderhouden, maar volgens de gemeente Enschede is er sprake van achterstallig onderhoud. Er zou sprake zijn van boktor, lekkage, houtrot, optrekkend vocht en scheurvorming in de buitenmuren.

De oorsprong van de Aapclub ligt in 'Pathmos', het niet meer bestaande zomerverblijf van Helmich August van Heek aan de Haaksbergerstraat. Daar kwamen vanaf april 1883 elke zondag zestien 'jongeheeren' van rond de 18 – de meesten van hen fabrikantenzootjes – bijeen. De club heette toen nog de

Pathmosclub. Dat veranderde in 1888 door de aankoop van een koepel ten noordwesten van de stad, niet ver van boerderij 'Den Aap'. Benno van Delden weet er veel over te vertellen.² Het nieuwe clubhuis werd aangekocht voor f 2925, waaraan alle leden hun deel bijdroegen, en werd de Apenhof genoemd. Voortaan ging men door het leven als lid van 'De Aapclub'. Om dit te onderstrepen stond binnenin het gebouwtje een opgezette aap, die als clubmascotte diende. In de nieuwe statuten was o.a. vastgelegd dat de voorzitter de titel 'dictator' zou dragen, en zo is degene die deze functie had dan ook steeds afgebeeld op groepsfoto's: als een soort Napoleon met zijn rechterhand in zijn jas. 'Ieder lid bracht voorts een eigen stoel en Goudse pijp in; indien van deze attributen abusievelijk door een ander gebruik werd gemaakt, leverde dat voor de kas een boetebedrag van f 0.10 per overtreding op! Tot op hoge leeftijd vormde deze groep een ware vriendenclub', en de jubilea werden nog lang uitbundig gevierd in de Groote Sociëteit, aldus Benno. Leden van het eerste uur waren o.a. de broers Hennie en Helmig van Heek (de latere directeuren van de Boekelosche Stoombleekerij en hun achterneef 'boer Jan' ofwel G.J.P. van Heek van Schuttersveld – allen geboren omstreeks 1865.

Op 11 september 1944, dus meer dan een halve eeuw later, werden het clubhuis en de tuin eromheen geschonken aan de gemeente Enschede met de begeleidende wens het geheel 'goed te bestemmen als openbaar park'. Dat werd later het Florapark. Er waren toen nog zo'n elf leden in leven, maar deze toen hoogbejaarde heren zullen er de voorkeur aan hebben gegeven bijeen te komen in de goed verwarmde Groote Sociëteit, in plaats van in het oude koepeltje uit hun jeugdijaren. De handgeschreven schenkingsakte is vrijwel niet te lezen. Gemeenteambtenaar Mr Renate van der Zee lijkt eruit te kunnen opmaken dat 'Jan Scholten Juliuszoon' en 'Jan Frederik Scholten' bij de schenking handelden als lasthebber van tien personen en optraden als executeur testamentair van de erflaatster – 'mevrouw Van Heek'. Wie zou dit geweest kunnen zijn?

De eerstgenoemde Scholten, Jan (1903-1984), was getrouwd met Wilhelmina Margaretha ('Mijne') van Heek. Deze laatste kan desondanks niet de erflaatster van de Apenhof zijn geweest, want zij overleed pas in 1984. Bij de tweede Scholten denk je meteen aan Jans kinderloze oom Jan Frederik Scholten Jansz. (1867-1943), die niet alleen behoorde tot de eerste leden van de Aapclub maar – net als zijn neefje – getrouwd was met een Van Heek, namelijk Ina of 'Iens' (een dochter van Herman van Heek en Gijsberta ter Kuile). Iens van Heek (geb. in 1868) stierf in 1944, het jaar van de schenking, en we kunnen dus met vrij

grote zekerheid stellen dat zij de schenkster van het clubhuis met omringende grond is geweest. Waarom ze wordt aangeduid met 'mevrouw Van Heek' en niet met mevrouw Scholten-van Heek weet ik niet en evenmin hoe het huisje met de grond in haar bezit zijn gekomen. Waarschijnlijk via haar man, die overigens een jaar voor haar was overleden. Hij kan de tweede Scholten die in de schenkingsakte wordt vermeld dus niet zijn geweest. Dan blijft over zijn neefje Frits (1910-1992), de jongere broer van Jan. Jan en Frits waren de enige neven die in aanmerking kwamen om dit soort zaken te regelen. Bovendien erfden ze beiden fabrieksaandelen en een landgoed van de 'oude' oom Frits (resp. Het Bouwhuis in Enschede en Het Meuleman in De Lutte), wat het nog aannemelijker maakt dat deze twee de erfenis van hun kinderloze oom en tante afhandelden.

Auteur: Marlies Enklaar.

Bronnen:

- *Juuk Scholten (zoon van Jan)*
- *Bram Hulshof (schoonzoon van Frits)*
- *De beschrijving van de Apenhof komt uit 'n Sliepsteen' jrg. 3 (1987), nr. 12.*
- *In Benno van Deldens boekje 'Enschede, De Hooge Heeren en 't Sociëteit' (Hengelo 1990) valt meer wederwaardigs te lezen over de Aapclub (p. 15-18).*

De Apenhof november 2015